

Adana ilinin kuzeydoğu kesiminde yaylacılık :

Kozan, Feke, Saimbeyli, Kadirli, Ceyhan ve Osmaniye

CEZMİ SEVGİ

Yaylacılık ülkemizin her bölge ve yöresinde son derece yaygın olmasına karşın, bölgeden bölgeye olduğu gibi her bölge içindeki küçük alanlarda da bir takım değişiklikler göstermektedir. Bu faaliyetleri de sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıkların yanı sıra ülkemizin coğrafi yönden sahip olduğu bio-klimatik ve topografik koşulların da önemli bir payı vardır. Geleneksel bir temele dayalı olan yaylacılık, belirli bir süre içinde kendine özgü değişiklikler de göstermektedir. Bütün bunlara karşın, ayrıca üzerinde özenle durulması gereken böylesine bir konuyla ilgili olarak yapılan araştırmaların sayısı çok sınırlıdır. Belirli bir bölgedeki yaylacılık olgusunu kapsayan bu araştırmamızda, daha önce yaylacılıkla ilgili olarak öne sürülmüş ya da ortaya konulmuş tanımları, kuramsal ve tipolojik yaklaşımları tekrarlamaktan kaçınmış bulunuyoruz. Bu inceleme daha önce yapmış olduğumuz bir doktora çalışmasının belirli bir bölümünü oluşturmaktadır. Ancak konu yeniden gözden geçirilmiş ve bu şekliyle sunulmuştur.

Araştırma alanımızın çok yönlü ve köklü değişiklikler gösteren özellikleri vardır. Genel olarak, kıyı çizgisinden 200-300 km. içerilere girildiğinde, bölgenin relief koşullarıyla sıcaklık değerleri arasında ilişkiler, araştırma alanımızın sınırları içinde yaylacılığa uygun bir ortam hazırlar. Kıyı ve iç kesim arasındaki iklim değerlerinin değişikliği, ekonomik yaşam ve toplumsal süreçleri büyük ölçüde etkilemektedir. Ekonomik yaşam dağ ve orman köylerinde daha çok hayvancılığa bağlanırken, ova köylerinde tahıl ve pamuk ekimine dayalıdır. Bir bakıma, sıcak ve serin zondaki karışıklıklar kendi doğrultularında çelişirken iki ayrı toplumsal yapı (ya da toplumsal süreç) oluştururlar. Bununla birlikte, ortaya çıkan iki karşıt sosyo-ekonomik sürecin yer yer bütünleştiği de görülmektedir.

Yaylacılık, nomadlar, dağ ve orman köylüleri için kaçınılmaz bir ekonomik faaliyettir. Ova köylüleri ve kentliler için ise yaylacılık, ovanın yaz sıcaklığından kaçma ve dinlenmeye yönelik bir faaliyet niteliğindedir. Her şeyden önce "yayla" sedanter halkla nomadların belirli devrelerde karşılaştıkları ve çeşitli değişimler yaptıkları bir alandır. Bu değişimler ekonomik, toplumsal ve kültürel düzeyde oluşmaktadır. Sonuç olarak bu ilişkiler nomadları ova köyleri ve kent yaşamına

yönelik bir bütünleşmeye itmektedir. Ayrıca bu durum nomadları yerleşik yaşam düzeyine hazırlarken dağ köylülerinin ova köylerine ve kentlere doğru göç etmelerine de neden olur.

Yaylacılık faaliyetine katılanlar arasındaki değişimler şu ana çizgiler altında incelenebilir:

1- Ekonomik düzeydeki değişimler :

Ekonomik düzeydeki değişimler daha çok, nomadlarla dağ köylülerinin, ovoidan gelen köylü ve kentlilerin çeşitli gereksinimlerini karşılama yönündeki faaliyetleriyle belirlenir:

- a- Seyyar satıcıların dolaşarak çeşitli gereksinimleri karşılamaları.
- b- Dağ köylülerinin ya da nomadların hayvansal ürünlerini satmaları.
- c- Dağ köylülerinin sebze, meyva gibi gereksinimleri karşılamak amacıyla tarımsal faaliyetlerinde ticari faaliyetlere neden olan yeni yönelmeler.

2- Toplumsal düzeydeki değişimler :

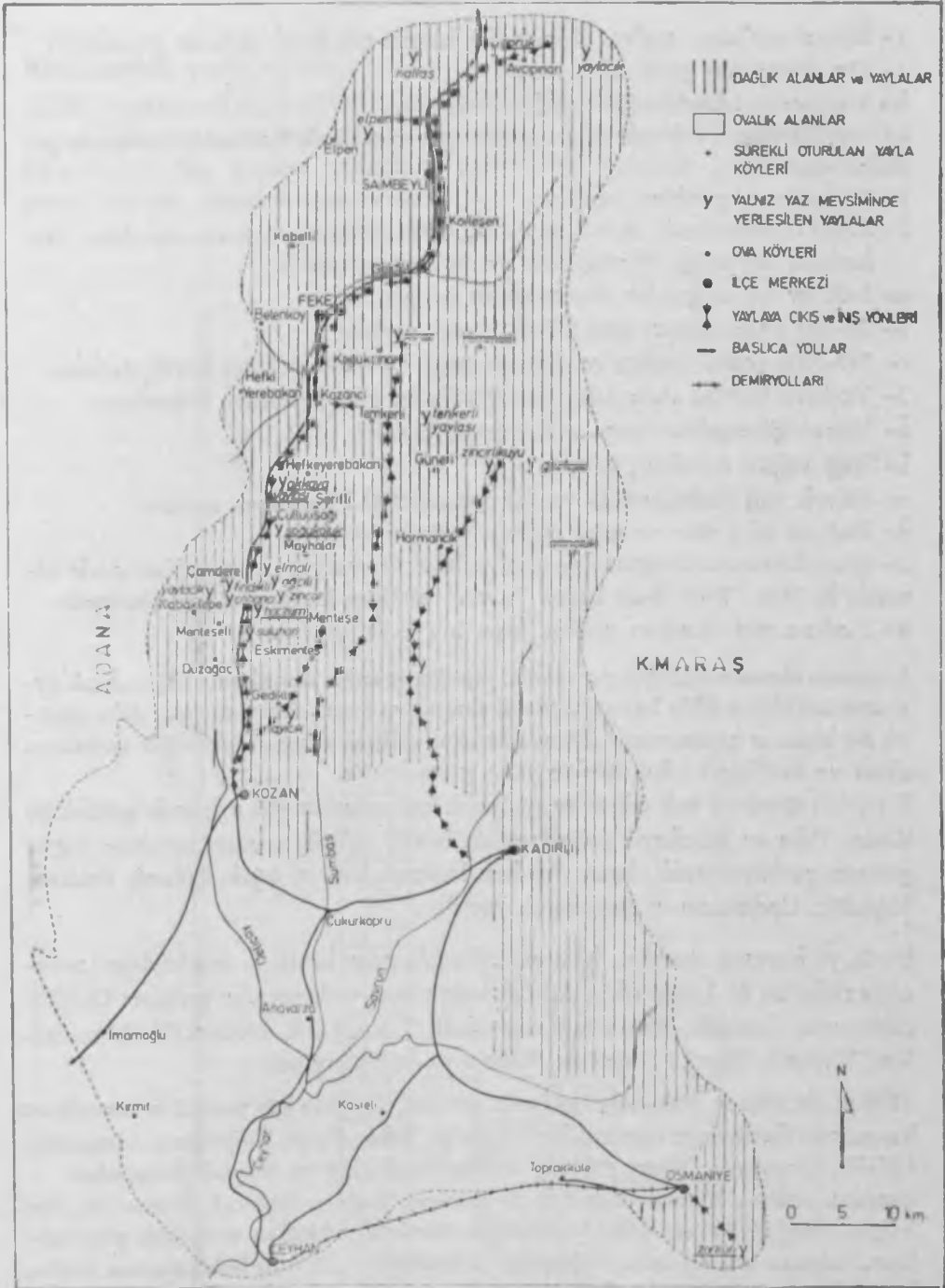
Her şeyden önce, "yayla" farklı toplumsal ve ekonomik süreçlere sahip toplulukların etkileşim içinde buldukları bir alandır. Dağ ve orman köylüleri ile nomadların oluşturduğu toplulukların, toplumsal ve ekonomik yönden daha düşük düzeyde bir tabakalaşma oluşturduğu, ova köylüleriyle kentlilerin ise bu grup üzerinde toplumsal ve ekonomik yönden belirgin bir üstünlük kurduğu görülmektedir. Uzun zaman sürecinde yavaş gelişen bu etkileşim, sonuçta dağ köylüleriyle nomadları ovada tarım işçiliğine, kentlerde ise el emeğine dayalı işçiliğe itmiştir. Bu değişimlere neden olması açısından "yayla"nın önemi son derece büyüktür.

3- Kültürel düzeydeki değişimler :

Özellikle, kentten yaylalara gelen ve kültürel birikimleri yeni yaşam koşulları doğrultusunda biçimlenen nüfusun, dağ köylüleri ve nomadlarla, daha önce sözü edilen biçimlerdeki ilişkileri bir bakıma kültürel değişimin de dinamiğini oluşturmaktadır. Bu değişimle, dağ köylüleri ve nomadlar, sedanter yaşamın getirdiği daha iyi yaşam koşullarını tanımalarını; onların, sedanter yaşama geçmelerini hızlandırmaktadır. Aynı zamanda, kenttsel alandaki teknolojik gelişim, dağ köylüleri ve nomadları, Sosyo-psikolojik yönden de etkilemektedir. Ekonomik, kültürel ve toplumsal yönden değişimlerin ortaya çıkmasına neden olan bu "yayla fenomeni" ülkemiz düzeyinde ve araştırma alanımızda önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu genel görünüm içinde yaylacılığı çok önemli bir işlev yüklediğini kabul etmek gerekir. Çünkü, yayla tiplerini inceleyerek bu tipler içinde özel konuma sahip olan bazıları araştırduğumuzda, yukarıdaki konu ile ilgili görüşlerimiz somut olarak belirginleşmektedir.

Yayla tipleri :

Bu incelemede, araştırma alanımızdaki yayla tiplerinin, kendi getirdikleri farklı nitelikler açısından sınıflandırmaya ve gözlemlerimiz doğrultusunda onları bölümlenmeye çalışacağız. (Bkz. Harita 1).

Harita : 1. Adana ilinin kuzeydoğusunda yaylacılık ve yerleşme alanları.

- 1- Birinci sınıflama, yaylaya giden halkın kökünü göz önüne alınarak yapılmıştır:
 - a- Ova köylerinin gittikleri yaylalar.
 - b- Kent ve ova köylülerinin gittikleri yaylalar.
 - c- Dağ köylülerinin kendi yakın çevrelerinde ekonomik faaliyetleri nedeniyle gittikleri yaylalar.
 - d- Nomadların gittikleri yaylalar.
- 2- İkinci bölümlemenin ölçütü, yayladaki nüfus sıklığı ve ekipman olanakları, yaylacıların kullandığı, ürettiği araç ve donatım eşyalarıdır:
 - a- 5-30 ev topluluğundan oluşan küçük yaylalar.
 - b- 30-100 evden oluşan orta büyüklükteki yaylalar.
 - c- 300-1000 evden oluşmuş ve içlerinde çeşitli işlevlerin geliştiği büyük yaylalar.
- 3- Yaylanın kuruluş alanındaki relief koşullarına göre belirlenen bölümleme:
 - a- Ulaşım güzergahları boyunca kurulmuş yaylalar.
 - b- Dağ eteğine kurulmuş yaylalar.
 - c- Yüksek dağ düzlüklerinde ve dağ yamaçlarında kurulmuş yaylalar.
- 4- Yaylada kalış süresine göre yapılan bölümleme:
 - a- 12 aylık oturma süresine sahip olan yaylalar: Bu yaylalar, köy sınırları içinde olmakla birlikte, "köy" başlı başına "yayla" yerleşim karakterini göstermektedir.
 - b- Yalnızca yaz süresince gidilen, kışın boş kalan yaylalar.

Araştırma alanımızdaki tüm yaylalarda yaptığımız anket sonuçlarına bağlı olarak ayrı ayrı özelliklere sahip beş yayla örnek alınmış ve örnek alınan yaylalar daha ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Bununla birlikte, çalışma alanımızdaki diğer yaylaların adları ve özelliklerini belirtmekte yarar görmekteyiz.

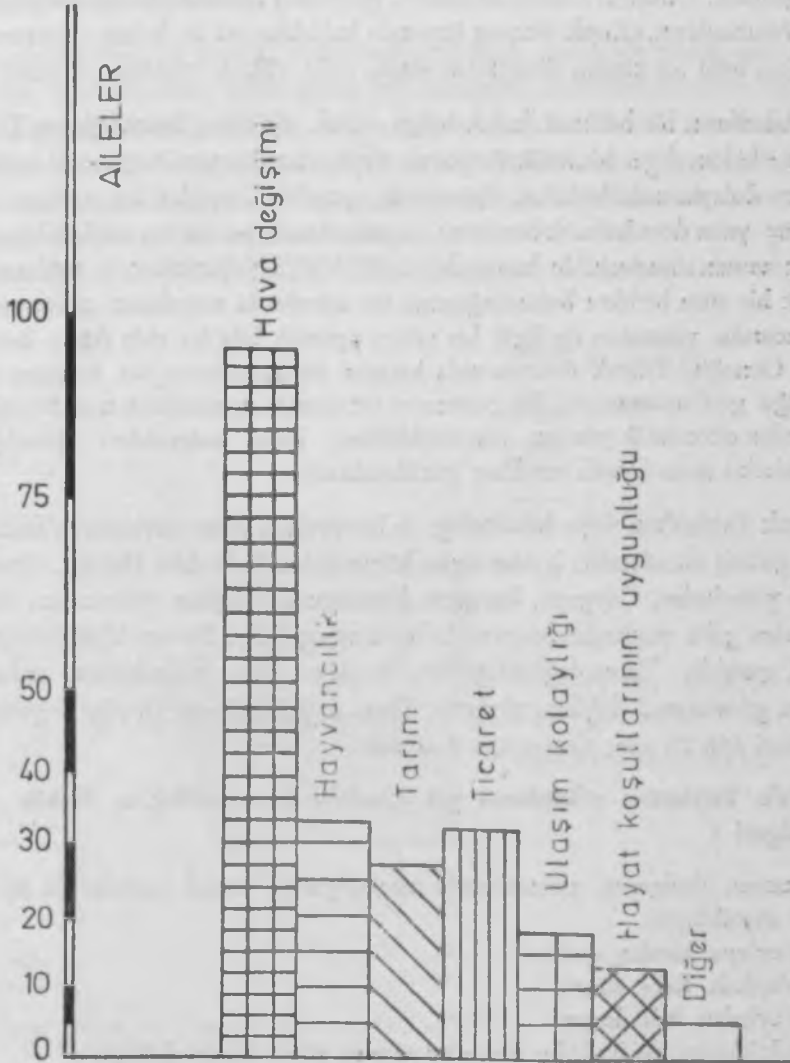
Kış ayları süresinde terk edilen ve yaylacılık faaliyetlerinin yaz aylarında görüldüğü Kozan, Feke ve Saimbeyli doğrultusunda belirli yükselti alanları içerisinde dağılışı gösteren yaylalara örnek olarak: Suluhan, Horzum, Zincar, Ağalı, Çobanlı, Fındıklı, Söğütlük, Cevizlidere ve Soğukoluk yaylaları.

Bütün yıl boyunca oturulan, fakat yaz aylarında gelen kentli ve ova köylüleri nedeniyle nüfusları iki katına çıkan dağ köylerinin içerisinde yer alan yaylalar: Gedikli, Eskimantaş, Çürüklü, Akçalıuşağı, Kuyubeli, Tokmanaklı, Akkaya, Hefkeyerebakan, Tenkerli, Düzağaç, Menteşe, Kabaktepe ve Pınargözü.

1600 m. ile 2460 m. yükseltileri arasında yer alan, özellikle yarı nomad ve nomadların hayvancılık faaliyetlerini gösterdikleri yaylalar: Tekeç, Kiraz, Koğukçınar, Himmetli, Göbelli, Uzunyayla, Elpen, Obruk, Naltaş, Bakırdağ ve Alaylıdağı yaylaları. Bunların dışında, Kadirli yöresinde, Seyirangeç, Bağdaş, Soğucak, Dokurcuu, Beyoğlu, Mazgaç, Andırınkolu, Maksutoğlu, Kızıloluk, Akifiye ve Çokak gibi yaylalar, çalışmamıza yardımcı olabileceği düşüncesiyle, gözlemiş bulunmamıza karşın, bu yaylaların içersinden her hangi birini ayrıntılı bir araştırma alanı olarak ele almadık. Ancak, Osmaniye yöresinin en önemli yaylalarından biri olan Zorkun'u ayrıntılı araştırma kapsamına aldığımız beş yayladan biri olarak inceledik.

Karakteristik yayla tipleri :

Belirli karakterdeki yayla tipleri, Kozan, Saimbeyli, Feke ve Osmaniye yörelerinden seçilmiş (Grafik: 1) ve böylelikle, bölgede saptanan ve her biri farklı özellikte olan karakteristik beş yaylada yaylacılık faaliyetlerine ailelerin hangi nedenlerden dolayı katılmış oldukları araştırılmıştır.

Grafik : 1. Araştırma alanında yaylaya çıkış olgusunu belirleyen faktörler.

A- Obruk Yaylası :

Obruk Yaylası, Saimbeyli yolu üzerinde Naltaş Dağı eteğinde yer alan bir plato üzerinde bulunmaktadır. Bu yayla üzerinde, Honamlı, Sarıkeçili, Horzumlu aşiretleri, belirli sürelerde konaklamaktadır. Bu nomad'lar, 1870'de Adana bölgesine yerleşmişlerdir. Horasan kökenli olan bu aşiretler, önce Aydın yöresine, daha sonra iki kol halinde Antalya ve Adana'ya gelmişlerdir. Bölge halkı, bu aşiretleri "Aydınlı" ve "Yörük"ler olarak adlandırmaktadır. Bunlar kendi aşiretlerine bağlı birtakım obalar halinde bulunurlar. Bunların, bu yöredeki bulunuş süreleri değişiklik gösterir. Obaların arasındaki uzaklık genellikle bir ile üç kilometre arasında değişir. Nomadların, Obruk Platosu üzerinde kaldıkları ya da kalma durumunda bulundukları belli bir zaman sürecinden sonra, daha yüksek yörelere çıktıkları görülür.

Bu aşiretlerin bir bölümü, kışlak bölge olarak seçtikleri, İmamoğlu ve Toprakkaleye inerlerken diğer bir bölümü Obruk Yaylası'nın Kuzey-Doğusunda bulunan Beypınarı dolaylarında kışlarlar. Aşiretlerin, genellikle, ovadan bu yaylaya çıkış süreleri üç yada dört haftalık bir süreyi kapsar. Ancak bu durum değişik koşullarda değişik zaman süreçlerini de kapsıyabilir. 1973-1975 yılları arasında toplam olarak altı aylık bir süre birlikte bulunduğumuz bu aşiretlerde uygulanan anket ve söyleşiler sonucunda, yaşamları ile ilgili bir takım ayrıntılı bilgiler elde etmiş bulunmaktayız. Örneğin, Obruk dolaylarında kurulan bir mandıraya süt ürünleri satılmakta olduğu gözlemlenmiştir. Bu gözlemler sonucunda, nomadların mandıra sahipleri tarafından ekonomik yönden sömürüldükleri, başka seçenekleri olmadığından süt ürünlerini ucuz fiyatla sattıkları görülmektedir.

Obruk Yaylası'nın diğer bir özelliği de bu yaylaya çıkan yaylacıların farklı yörelerden gelmiş olmalarıdır; Kozan ovası köylerinden Bulduklu, Hacılar, Ortaköy, Kadirli yöresinden, Çaygeçit, Saygeçit, Küçükçınar; Ceyhan yöresinden, Kınık köylerinden gelen yaylacılar bu yaylada bir araya gelirler. Bu ova köylülerinin geliş nedeni, genelde, "hava değişikliği"dir. Yaylaya çıkış nedenlerinin anket sonuçlarına göre sayısal dağılımı şöyledir: Hava değişikliği için 18 aile; hayvancılık faaliyetleri için 25 aile; ticaret için 2 ailedir.

Obruk Yaylasına çıkanların yıl içindeki hareketliliğine ilişkin zaman çizelgesi :

Bu zaman çizelgesini, ayrıntılarıyla incelediğimiz "örnek yaylalar"da üç ayrı devreye ayırabiliriz:

- a- Yaylaya hareket devresi,
- b- Yaylada kalış süresi,
- c- Yayladan iniş devresi.

Obruk Yaylası ile ilgili bu devre ve süreleri şöyle inceleyebiliriz:

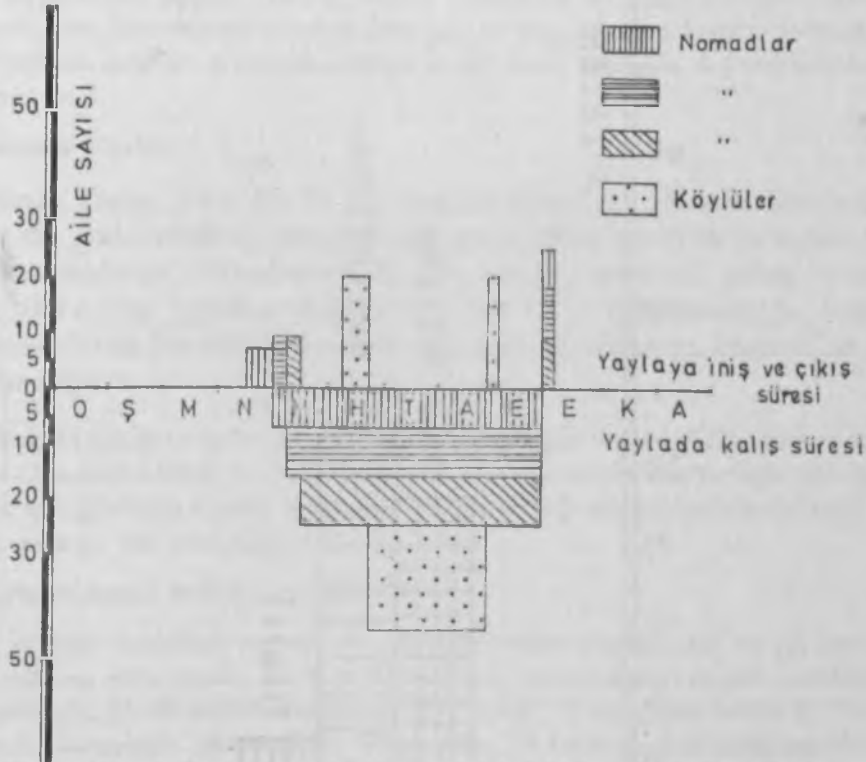
Yaylaya hareket devresi :

Bu yaylaya çıkan nomadların yedisi nisan ayının ortalarında hareket ederek

mayıs ayı başında Obruk Platosu'na ulaşırlar; dokuz aile, nisan ayının son haftasında hareket ederek, mayısın ilk haftasında yaylaya ulaşırlar. Geriye kalan dokuz nomad ailesi ise mayıs ayı başında hareket edip mayısın 15'inde yaylaya ulaşırlar. Bunların ayrı ayrı dönemlerde yaylaya çıkmalarının çeşitli nedenleri vardır. Bu nedenlerin başında, aşiretlerin kalabalık olmaları, hayvanların beslenme olanakları ve dağ köylülerinin bu toplu göçten rahatsız olmamaları gelmektedir. Ova köylerinden Obruk Yaylası'na çıkanların hareket tarihi ise, nomadların hareket tarihlerinden sonradır. Bu tarih genellikle, 10 ile 25 Haziran tarihleri arasını kapsamaktadır.

Yaylada kalış ve dönüş süresi :

Gerçekte, nomadlar için bu yaylada kalış süresinden kesin olarak söz etmek olası değildir. Çünkü, nomadlar belli yıllar içinde belli sürelerde otlakların durumuna göre sürekli yer değiştirmek zorundadırlar. Diğer bir deyişle, bio-klimatik koşullar, bunların belirli yerlerde konaklama süresini etkileyen önemli faktörlerin başında gelmektedir. Daha önce de belirlediğimiz gibi, nomadlar genellikle, 15 Hazirandan sonra yaylaklara çıkmaya başlarlar. Bunların yayladan iniş dönemi ise eylülün son haftasına rastlar. (Bkz. Grafik 2). Fakat, Obruk Yaylası'nda yapmış olduğumuz anket sonuç-

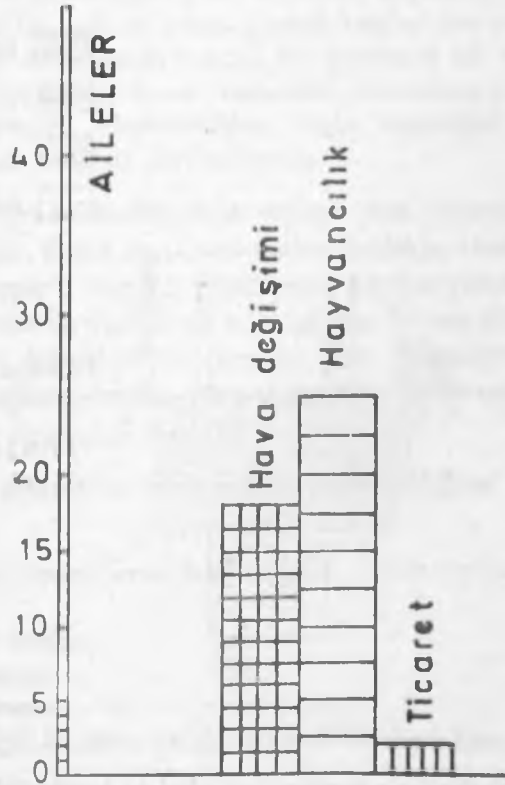

Grafik : 2. Obruk Yaylası'na çıkanların yıl içindeki hareketliliğine ilişkin zaman çizelgesi.

larına göre nomadlar, bu platoda, platoya ulaştıkları tarihten itibaren 20 gün ve dağdan inip kışlaklara dönmeden önce 20 gün olmak üzere toplam 40 gün kaldıkları saptanmıştır. Bu zaman sürecinin dışında, nomadlar, tüm yayla süresini Naltaş Dağı'nın etek ve yamaçlarında geçirirler. Buna karşın, ova köyleri için yaylaya varış ve kalış süreleri çok belirgindir. Bu süreç, genelde iki ile iki buçuk ay arasında değişmektedir. Değişkenliği etkileyen en büyük faktör ise, iklim koşullarının yanında, ovadaki tarımsal uğraşlardır. Obruk yaylasına ulaşmak için, ova köylüleri ortalama 200 km. katederler. Ulaşım araçları ova köylerinde otobüs ve jiptir. Nomadlar ise yaylaya yaya olarak çıkarlar.

Yayla seçimini belirleyen faktörler :

Obruk Yaylası'na çıkan kırkbeş aile ile yaptığımız anket sonucunda "yayla seçimini belirleyen faktörler"i şöyle sıralayabiliriz: 18 aile hava koşullarının uygunluğu ve soğuk su kaynaklarının varlığı; 25 aile, hayvanları için otlakların elverişli olması; 2 aile ticari faktörler nedeniyle bu yaylayı seçmektedir (bkz. Grafik 3). Obruk Yaylası'nın diğer bir özelliği de ova köylüleri için fazla masraf gerektirmemesi, yörükler için, ise hayvanlarına elverişli otlaklar bulunmasıdır.

Grafik : 3. Obruk yaylası'nda yayla seçimini belirleyen faktörler.

Obruk Yaylası'ndaki yaylacıların çevre ve kendi yerleşim merkezleriyle olan ilişkileri :

Nomadlar en yakın ilçe merkezi olan Saimbeyli'ye haftada bir ya da iki kez inerler. Kasabaya indikleri zaman süt ürünlerinin bir kısmını satarak kendi gereksinimlerini karşılarlar. Ova köylüleri ise, yerleşim alanlarındaki, tarım uğraşlarını kontrol etmek için 15 günde ya da ayda bir kez kendi köylerine inerler.

Obruk Yaylası'nda konut biçimi :

Bu yaylada oturanların konut tipi ister nomadlar, isterse ova köylüleri için olsun "çadır"dır. Nitekim, araştırmalarımız süresince bu yaylada yapılmış hiç bir bina ya da ev tipine rastlanmamıştır.

Nomadların çadırı, keçi kılından dokunmuş olmasına karşılık, ova köylülerinin çadırları genellikle, kilim ve çul dediğimiz malzemeden oluşmaktadır. Nomadların çadırlarının etrafı açık, büyüklükleri, aile ekonomik düzeyi ve ailede bulunan fertlerin sayılarıyla orantılıdır. Ova köylülerinin çadırlarının etrafı kapalı olmasına karşın bu çadırların önünde, "çardak" olarak adlandırılan bir gölgelik bulunur. Konum olarak, ova köylülerinin çadırları daha çok su kaynaklarının başında bulunurken, nomadların çadırları su kaynaklarına en az 500 metre uzaklıkta, dağ eteklerinde bulunur.

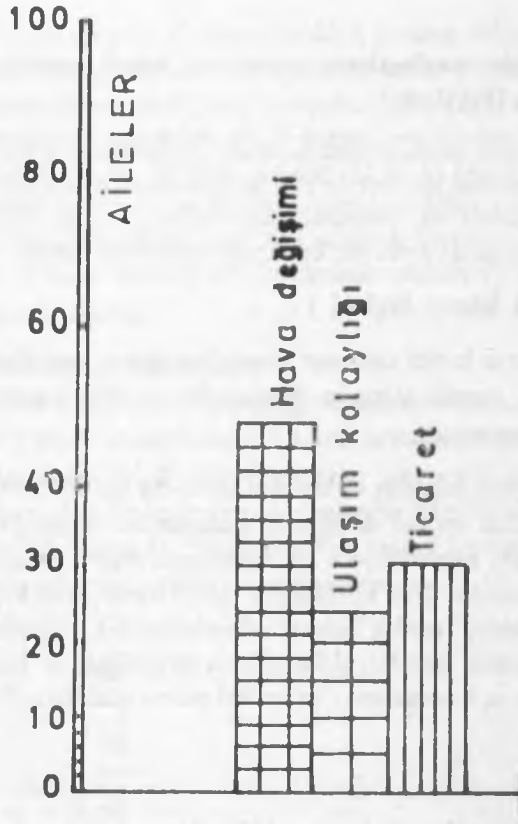
Horzum Yaylası :

Horzum Yaylası, Kozan'dan 15 km. uzaklıkta kuzeydoğu yönünde, Saimbeyli'ye çıkarken içinden küçük bir derenin geçtiği, etrafı dağlarla çevrili dar bir vadinin içinde bulunmaktadır. 1950 yıllarından bu yana nüfus ve alan olarak gelişen bu yaylada, 1000 e yakın değişik görünümde ve yapıda yayla evi bulunmaktadır. Bunların dışında, Orman İşletmesi, Jandarma Dairesi, cami, 12 kahvehane, 2 firm ve bir pazar bulunmaktadır.

Obruk Yaylası'nın tam tersine, Horzum Yaylası'na gelenler, genellikle ekonomik açıdan daha zengin kentli ve ova köylüleridir. Bununla birlikte, bu yaylaya tatil geçirmek için gelenlerin dışında, el sanatları ve ticaretle uğraşan yaylacıların da sayısal olarak çokluğu söz konusudur.

Yayla seçimini belirleyen faktörler :

Bu yaylada örnekleme yöntemi ile yaptığımız anket uygulamaları ve görüşmelerin sonuçlarına göre, 24 aile Horzum Yaylası'na iyi hava koşulları ve tatil olanaklarının uygunluğu, 12 aile ulaşım koşullarının elverişliliği, 15 aile ticaret amacı ile (bunlardan 5 i kahvehane işletmeciliği, 6 sı manav, 2 si firincılık, 2 si kasap) gelmişlerdir (Bkz. Grafik 4).

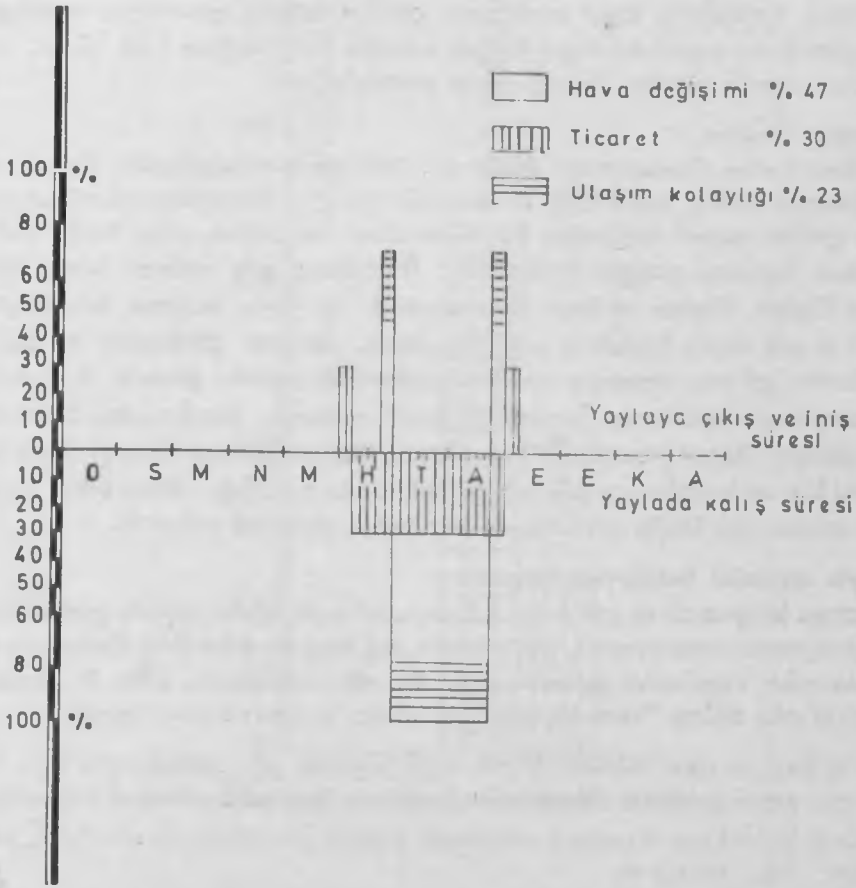
Grafik : 4. Horzum Yaylası'nda yayla seçimini belirleyen faktörler.

Horzum Yaylası'na çıkanların yıl içindeki hareketliliğine ilişkin zaman çizelgesi :

Obruk Yaylası'na oranla, bu yayladaki yaylacılık süresi genel olarak çok kısa bir zamanı kapsamaktadır. Ticaretle uğraşanlar için yaylaya çıkış başlangıcı haziran-dan itibaren olmakta dönüşleri ise eylül başlarına kadar gecikmektedir. Halbuki hava değişimi için gelenlerin çıkış ve iniş zamanı çok daha kısa bir zaman dilimini kapsamaktadır (Bkz. Grafik 5). Bu zaman süresinin kısalığının nedeni, bu yaylada bulunanların kentlerden gelen büyük tüccar ve memurlar olmasından, ova köylerin-den gelenlerin ise yoğun tarım işlerinde uğraşmak zorunda kalmalarından ileri gel-mektedir.

Horzum Yaylası'ndaki yaylacıların kendi yerleşim merkezleri ile olan ilişkileri :

Horzum Yaylası, gerek kaza merkezleri gerekse ova köyleri ile modern ulaşım araç-ları ile bağlantı olanaklarına sahiptir. Ulaşım koşullarının verdiği bu olanaklar, bu

Grafik : 5. Horzum Yaylası'na çıkanların yıl içindeki hareketliliğine ilişkin zaman çizelgesi.

yaylada oturanların günü birlik yerleşim merkezleri ile ilişki kurabilmelerini sağlamaktadır. Özellikle, Kozan ilçe merkezinde cuma günleri kurulan yerel pazar nedeni ile yayla sakinlerinin haftada en az bir kez Kozan'a indikleri saptanmıştır.

Horzum Yaylası'nda konut biçimleri :

Horzum Yaylası'nda evler, genellikle vadi tabanında uzanan yola paralel olarak, karşılıklı vadi yamacı üzerinde yer almaktadırlar. Yaylada iki tip konutun varlığı görülür: Birincisi çatısı kiremitle kaplı modern görünüm ve plandaki evler, ikincisi ise daha basit yapıda ve yörede baraka olarak adlandırılan, ana yapı malzemesi tahtadan oluşan, konutun ön bölümünde gölgelik işlevini üstlenmiş bir çardağın bulunduğu tiptir. İki katlı olan bu barakalarda alt kat mutfak, kiler gibi bölümleri üst kat ise yaşam birimini oluşturur. Horzum Yaylası'nun bu iki konut tipi aynı zamanda içersinde oturanların ekonomik düzeylerini de yansıtır.

Horzum Yaylası'nda, diğer yaylalardan genelde farklılık gösterdiğini saptadığımız bir özellik de, yayladaki doğal kaynak sularının yetersizliğine bağlı olarak, suyun çakma tulumba yöntemi ile sağlanması zorunluluğudur.

Zorkun Yaylası :

Zorkun Yaylası Osmaniye'nin doğusunda 2500 metre yüksekliktedir. Osmaniye ile bağlantısını 26 km. uzunluktaki bir karayolu ile sağlar. Bu yaylaya çıkanların yıldan yıla görülen sayısal değişimine karşın, ortalama bir değerle yılda 20.000 nüfusun Zorkun Yaylasına çıktığını söyleyebiliriz. Bu nüfusun geliş yerlerini Adana, Osmaniye, Kadirli, Ceyhan ve Erzin oluşturmaktadır. Bu yayla, etrafının daha küçük alanlı ve çok sayıda yaylalarla çevrilmiş olması, modern görünümü ve çeşitli iş kollarının gelişmiş olmasıyla ayrı bir karakteristik özellik gösterir. Yaylada Osmaniye kentindeki hemen hemen tüm esnaf ve ticaret kuruluşlarının birer şubesi yer almıştır. Bunun yanında PTT, Jandarma, Orman İşletmesi vb. gibi kente özgü sosyal hizmet birimlerinin de yayla bütünü içinde yer aldığı dikkati çeker. Yaylada oturanların, işçi, küçük esnaf dışında ekonomik düzeyleri yüksektir.

Yayla seçimini belirleyen faktörler :

Araştırma bölgemizin en çok nüfus miktarına sahip olduğu bu yaylada gözlemlerimize bağlı saptamalarımız yanında, bize sınırlı da olsa bilgi verebilecek 46 aile reisi ile doğrudan anket uygulaması gerçekleştirdik. Bu anket sonuçlarına göre: 34 ailenin bu yaylaya çıkış nedeni "hava değişimi", 12 ailenin ise ticari amaca yöneliktir.

Ancak yaylaya çıkan ailelerin büyük çoğunluğunun geliş nedenlerinin hava değişikliğini gerçekleştirmek olduğunu söyleyebiliriz. Bu özellik, Zorkun Yaylası'na çıkanların bir bakıma ekonomik sorunlarını çözmüş bir kitleye ait olmalarına bağlanabilir. (Bkz. Grafik 6).

Zorkun Yaylası'na çıkanların yıl içindeki hareketliliğine ilişkin zaman çizelgesi :

Yaylada kalış süresi 2 ile 2,5 aylık bir zaman dilimini kapsar. Ancak, buraya çıkış zamanının başlangıcını belirleyen en önemli etken, ticari uğraşlarda bulunanların, hava değişimi nedeniyle gelenlere oranla daha erken gelme zorunluluklarıdır. Ticari amaçla gelenler 5 Haziran'dan itibaren, hava değişimine gelenler ise geldikleri yerlerde sahip oldukları işler nedeniyle biraz daha gecikme göstererek, 15 Haziran ve bunu izleyen tarihlerdir. İniş zamanının bu yaylada diğerlerine oranla çok daha erken başlamasının nedeni ise, yükseltiye bağlı olarak havanın belirgin biçimde erken soğumasıdır. Böylece inişler hava değişimi için gelenlerde ağustos sonunda, ticari amaçlarla gelenlerde ise bir iki haftalık gecikme ile gerçekleşir (Grafik 7).

Zorkun Yaylası'ndaki yaylacıların kendi yerleşim merkezleriyle olan ilişkileri :

Osmaniye'ye 26 km. Kadirliye 66 km. ve Ceyhan'a 56 km. uzaklıkta olan Zorkun Yaylası bu konumuyla çevre yerleşim merkezleriyle kolay ulaşım bağlantılarına sa-

Horzum Yaylası'nda, diğer yaylalardan genelde farklılık gösterdiğini saptadığımız bir özellik de, yayladaki doğal kaynak sularının yetersizliğine bağlı olarak, suyun çakma tulumba yöntemi ile sağlanması zorunluluğudur.

Zorkun Yaylası :

Zorkun Yaylası Osmaniye'nin doğusunda 2500 metre yüksekliktedir. Osmaniye ile bağlantısını 26 km. uzunluktaki bir karayolu ile sağlar. Bu yaylaya çıkanların yıldan yıla görülen sayısal değişimine karşın, ortalama bir değerle yılda 20.000 nüfusun Zorkun Yaylasına çıktığını söyleyebiliriz. Bu nüfusun geliş yerlerini Adana, Osmaniye, Kadirli, Ceyhan ve Erzin oluşturmaktadır. Bu yayla, etrafının daha küçük alanlı ve çok sayıda yaylalarla çevrilmiş olması, modern görünümünü ve çeşitli iş kollarının gelişmiş olmasıyla ayrı bir karakteristik özellik gösterir. Yaylada Osmaniye kentindeki hemen hemen tüm esnaf ve ticaret kuruluşlarının birer şubesi yer almıştır. Bunun yanında PTT, Jandarma, Orman İşletmesi vb. gibi keate özgü sosyal hizmet birimlerinin de yayla bütünü içinde yer aldığı dikkati çeker. Yaylada oturanların, işçi, küçük esnaf dışı da ekonomik düzeyleri yüksektir.

Yayla seçimini belirleyen faktörler :

Araştırma bölgemizin en çok nüfus miktarına sahip olduğu bu yaylada gözlemlerimize bağlı saptamalarımız yanında, bize sınırlı da olsa bilgi verebilecek 46 aile reisi ile doğrudan anket uygulaması gerçekleştirdik. Bu anket sonuçlarına göre: 34 ailenin bu yaylaya çıkış nedeni "hava değişimi", 12 ailenin ise ticari amaca yöneliktir.

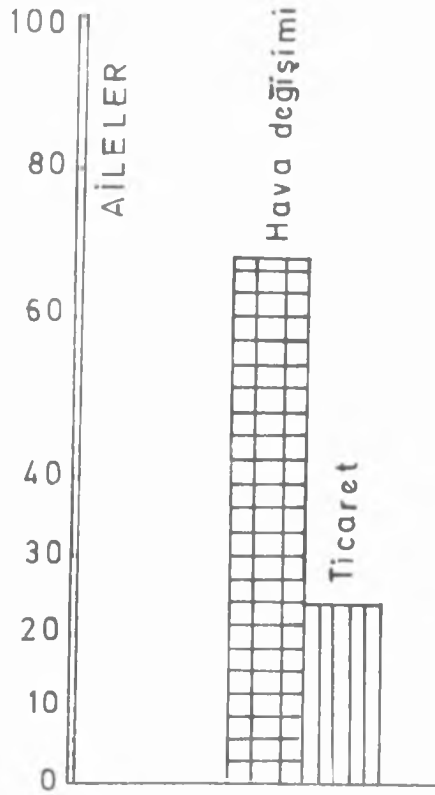
Ancak yaylaya çıkan ailelerin büyük çoğunluğunun geliş nedenlerinin hava değişikliğini gerçekleştirmek olduğunu söyleyebiliriz. Bu özellik, Zorkun Yaylası'na çıkanların bir bakıma ekonomik sorunlarını çözmüş bir kitleye ait olmalarıyla bağlantı olabilir. (Bkz. Grafik 6).

Zorkun Yaylası'na çıkanların yıl içindeki hareketliliğine ilişkin zaman çizelgesi :

Yaylada kalış süresi 2 ile 2,5 aylık bir zaman dilimini kapsar. Ancak, buraya çıkış zamanının başlangıcını belirleyen en önemli etken, ticari uğraşlarda bulunanların, hava değişimi nedeniyle gelenlere oranla daha erken gelme zorunluluklarıdır. Ticari amaçla gelenler 5 Haziran'dan itibaren, hava değişimine gelenler ise geldikleri yerlerde sahip oldukları işler nedeniyle biraz daha gecikme göstererek, 15 Haziran ve bunu izleyen tarihlerdir. İniş zamanının bu yaylada diğerlerine oranla çok daha erken başlamasının nedeni ise, yükseltiye bağlı olarak havanın belirgin biçimde erken soğumasıdır. Böylece inişler hava değişimi için gelenlerde ağustos sonunda, ticari amaçlarla gelenlerde ise bir iki haftalık gecikme ile gerçekleşir (Grafik 7).

Zorkun Yaylası'ndaki yaylacıların kendi yerleşim merkezleriyle olan ilişkileri :

Osmaniye'ye 26 km. Kadirliye 66 km. ve Ceyhan'a 56 km. uzaklıkta olan Zorkun Yaylası bu konumuyla çevre yerleşim merkezleriyle kolay ulaşım bağlantılarına sa-

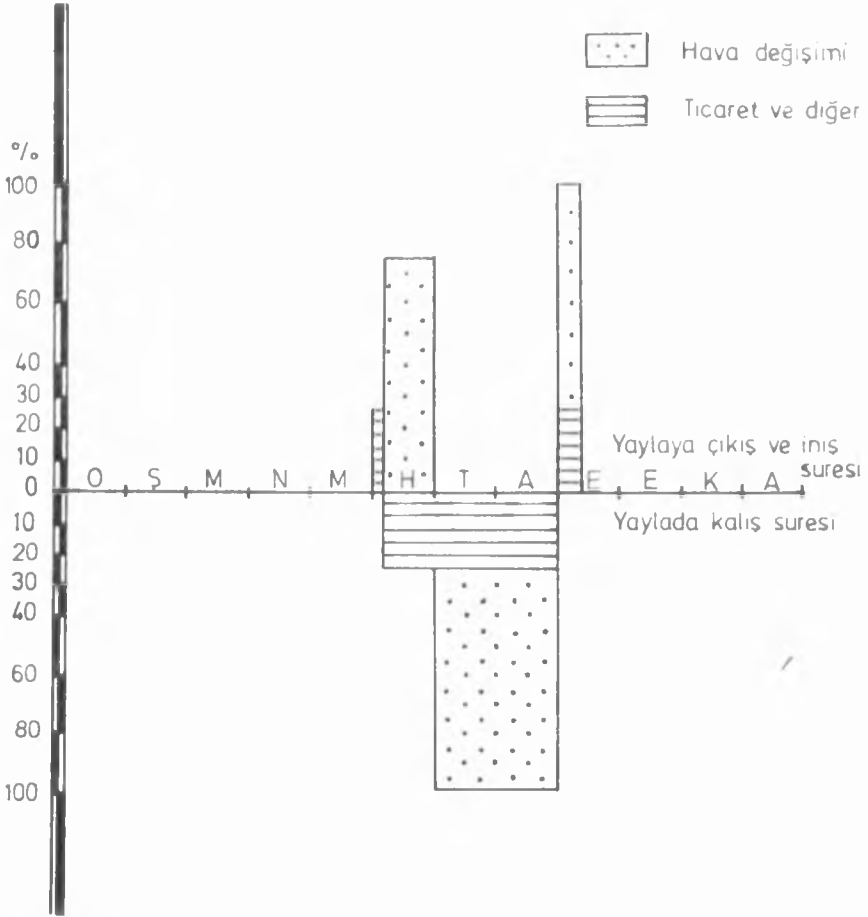
Grafik : 6. Zorkun Yaylası'nda yayla seęimini belirleyen faktörler.

hip bulunmaktadır. Bu ulaşım bağlantılarına karşın Zorkun'a hava değişimi için gelenler genellikle büyük yerleşim merkezlerine kaldıkları süre boyunca sık gidiş ve dönüşleri göstermezler. Ancak ticari amaçlarla gelenler ve tarımsal etkinlikleri sürdürmek durumunda olan ova köylüleri haftada' en az bir kaç kez yayladan köylerine dönerler.

Zorkun Yaylası'nda konut tipleri :

İklim koşullarına bağlı olarak yaylada kalanların kalış süresinin kısalığına karşın, yaylaya çıkanlarda ekonomik yönden daha zengin olanların çoğunluğu oluşturması ve her yıl düzenli olarak aynı yaylaya çıkmaları nedeniyle buradaki yayla evleri diğer yaylalara oranla çok daha modern görünümlü ve çevre koşullarına uygundur. Bunun dışında baraka tipinde konutlarda da daha önceki yaylalara oranla yine iklim ve yükselti özellikleri nedeniyle sağlam yapı karakteri gösterirler.

Doğal su kaynaklarının çokluğu ve bu yaylada su kullanımında sorunların olmaması yaylanın farklı özelliklerinden biridir.

Grafik : 7. Zorkun Yaylası'na çıkanların yıl içindeki hareketliliğine ilişkin zaman çizelgesi.

Soğukluk ve Akkaya yaylaları :

Kozan'dan Feke'ye ulaşan karayolu üzerinde yer alan bu iki yaylanın temel özellikleri diğerlerine oranla çok değişiktir. Bu yaylalar Çulluşağı ve Akkaya köylerinin sınırları içinde bulunurlar. Yayla alanlarının köy yerleşimleriyle olan uzaklığı 1 ile 2 km. kadardır. Yayla alanlarının bu köylerin sınırları içinde olmasına karşın dağ köyü karakterinden ayrı bir yapıya sahiptirler. Çünkü bu yayla alanlarına gelenleri, genellikle ova köylerinin insanları ve küçük memurlar oluştururlar. Bunların yaylalarda kalış süresi boyunca çeşitli gereksinimleri adı geçen iki köy halkı tarafından karşılanır. Bu özellik bu iki köy halkının ova köylerinden gelmiş insanlarla yaylada kalış süresi boyunca ilişkilerini zorunlu kılar. Bu tipteki yayla alanlarında

ticari amaçla gelenlerin yok denecek kadar azlığı gözlenir. Köylülerin ürünlerini çok ucuz vermeleri yaylacılar için büyük bir avantaj olmaktadır. Ayrıca yaylaya köylülerce getirilen hizmet ve yayladakilerin gereksinimleri bu bağlantıyı pekiştirmektedir.

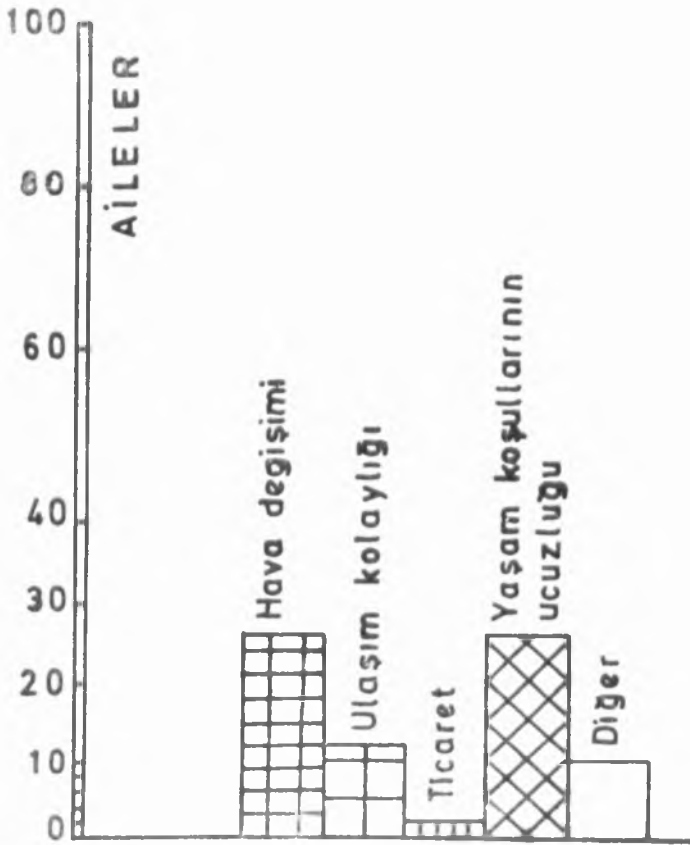
Akkaya ve Soğukoluk Yaylalarının seçimini belirleyen faktörler :

Yaptığımız anket sonuçlarına göre 18 aile hava değişimi, 6 aile ulaşım koşullarının uygunluğu, 13 aile yaylada kaldığı süre içinde harcamalarının daha düşük olması, 5 aile alışkanlık ve yaylanın bağlı olduğu köylerce yakın akraba ilişkilerinin varlığı, 1 aile ise ticari amaçla yaylaya çıkmaktadır (Bkz. Grafik 8).

Gözlemlerimize göre dağ köyüne bağlı yaylalara çıkış nedeninin temelinin ucuz olan ekonomik koşullar belirlemektedir.

Akkaya ve Soğukoluk Yaylasına çıkanların yıl içindeki hareketliliğine ilişkin zaman çizelgesi :

Ekonomik koşulların çok uygun olmasına karşılık bu iki yaylaya çıkanların yaylada

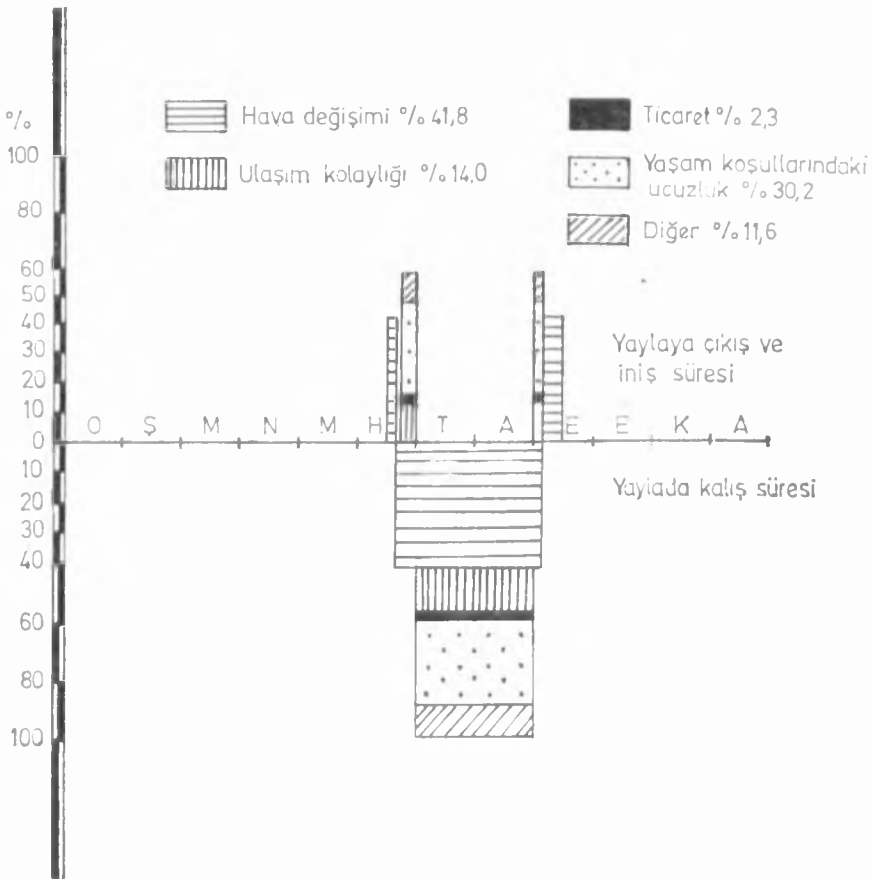
Grafik : 8. Soğukoluk ve Akkaya yaylalarında yayla seçimini belirleyen faktörler.

kalış süreleri oldukça kısadır. Nedeni ise, küçük memurların hem çalışma hemde görevlerine zamanında dönme durumunda kalmalarıdır. Örneğin bu yaylalara 5 ile 20 Haziran arasında guruplar halinde çıkılmakta, iniş ise eylül ayının birinci haftası içinde olmaktadır (Grafik 9).

Yaylaların devamlı yerleşim merkezleri ile olan ilişkileri, ulaşım olanaklarının çok iyi olmasına karşın oldukça seyrek olmaktadır. Memurlar ayda bir ya da iki kez yerleşim merkeziyle ilişki kurmaktadır.

Akkaya ve Soğukoluk yaylalarında konut tipleri :

Bu iki yaylaya çıkanların ekonomik düzeyleri konut tiplerinde de açıkça kendini göstermektedir. Akkaya'da yıllara göre ortalama 50-70, Soğukoluk'ta 30-50 baraka bulunmaktadır. Bu barakalar diğer yayla evlerine göre oldukça basit görünümündedir. Bu iki yaylanın suyu çevredeki kaynaklardan sağlanmaktadır.

Grafik : 9. Soğukoluk ve Akkaya yaylalarına çıkanların yıl içindeki hareketliliğine ilişkin zaman çizelgesi.

Dağ ve orman köylerinde yaylacılık :

Dağ ve orman köylerindeki yaylacılık iki temel nedene dayanmaktadır: Birincisi bu köylerin genellikle orman içi köy karakteri göstermeleri ve bu nedenle tarım ürünlerinin ve tarım alanlarının sınırlı olması nedeniyle ekonomik olarak çok düşük bir düzeyde bulunmaları. İkincisi ise, ekonomik faaliyetlerin daha çok hayvancılığa dayanmasıdır. Bu nedenlerdir ki dağ köylerinde yapılan yaylacılık temelde ekonomik nedenlere dayalı ve ailenin tüm bireylerini kapsayan faaliyetler olarak ortaya çıkmaktadır. Dağ köyleri ile ilgili araştırmamız genellikle Kozan, Saimbeyli ve Feke yöresini kapsamaktadır.

Yayla seçimini belirleyen faktörler :

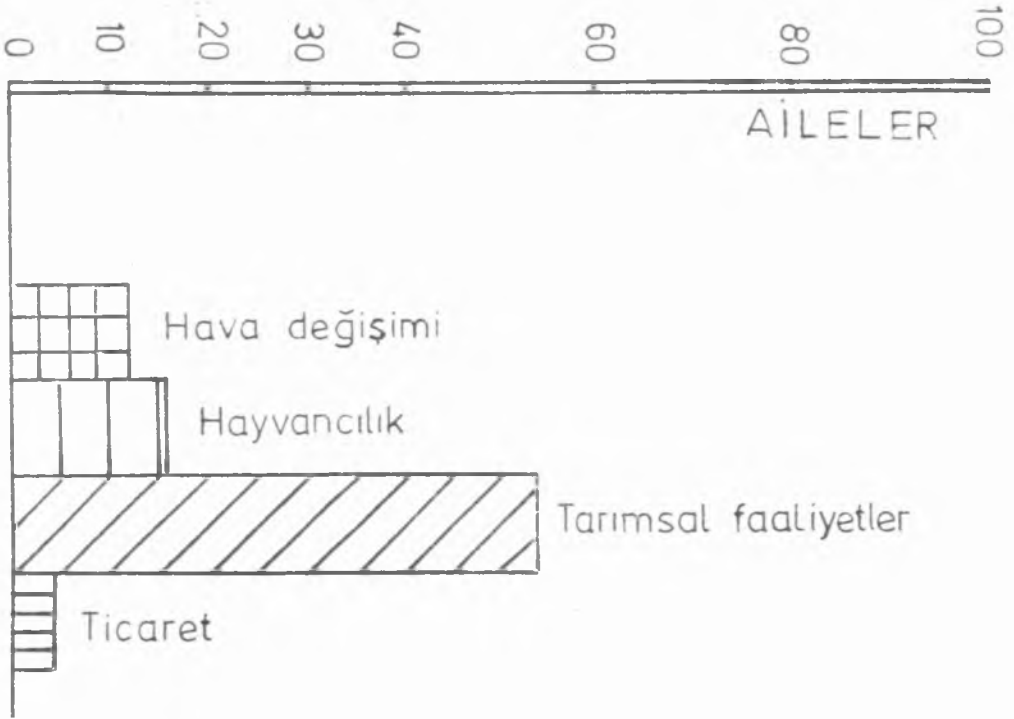
Bu köylerdeki yaylacılığın en belirgin özelliği yayla alanlarının köy sınırları içinde kalması ve genellikle kışlaklardan çok kısa mesafede olmasından ileri gelmektedir. Diğer bir anlatımla, **alt yurt** ve **üst yurt** arasında bu yaylacılık faaliyetleri sürdürülmektedir. Bu yörelerde hayvancılık, köylere çok, köyün yazlak adı verilen üst yurtlarında yürütülmektedir. Bir diğer özellik de üst yurttaki bulunan yaylak alanlarının köylülerin özel mülkiyetinde bulunmasıdır.

Anket sonuçları ve gözlemlerimize göre bölgedeki yaylacılığın nedenlerini şöyle sıralayabiliriz: 27 aile tahıl üretimi ve bağcılık, 8 aile hayvancılık, 6 aile hava değişimi, 2 aile ticaret (Grafik 10).

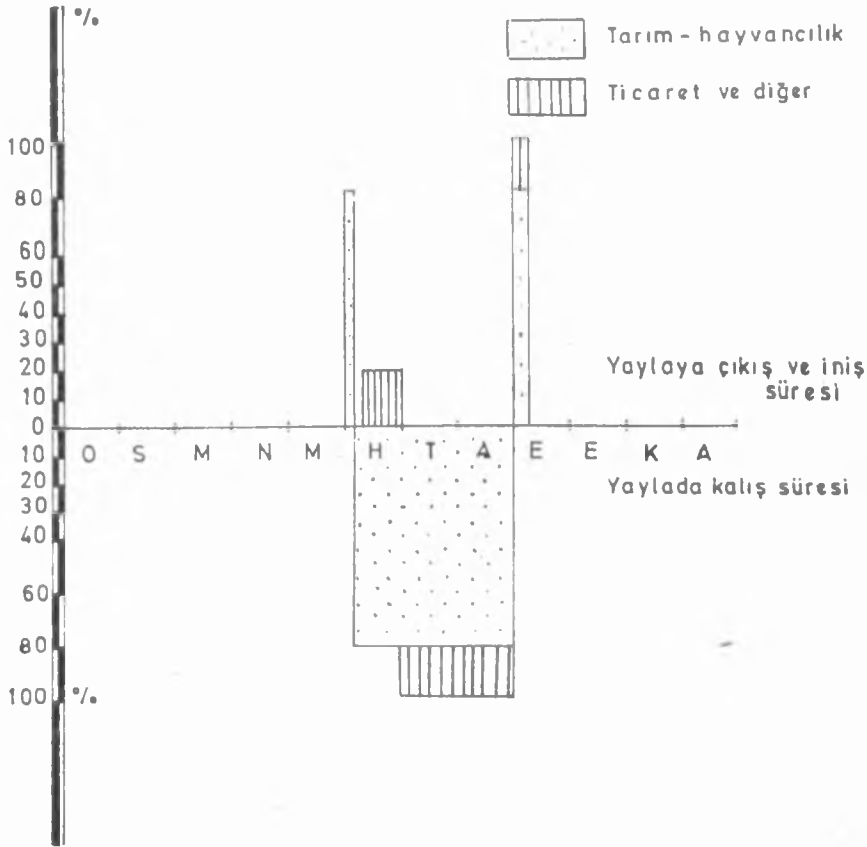
Dağ ve orman köylerindeki yaylalara çıkanların yıl içindeki hareketliliğine ilişkin zaman çizelgesi :

İklim koşulları ve üretim ilişkilerinin belirleyiciliği nedeniyle dağ köylerince yaylacılık çok kısa sürmektedir. Bunun en büyük nedeni kış mevsimi için yapılması gereken hazırlıklardır. Yaylaya çıkış tarihi genellikle 5-10 Haziran, iniş ise eylülün ilk haftasına rastlamaktadır (Grafik 11).

Bu köylülerin kentlere inişleri ise oldukça seyrek olmakla birlikte ortalama iki ayda bir kent hizmetlerinden yararlanmak için kente gidildiği gözlenmektedir. Yaylalardaki konutlar genellikle sürekli oturulan konut biçiminden pek farklılık göstermez. Yalnızca gölgelik olarak adlandırdığımız çardaklar, yayla konutlarında daha sık görülmektedir. Diğer bir özellik de hayvanların barınacağı ağaçların bulunmasıdır.

Grafik : 10. Dağ ve orman köylerinde yayla seçimini belirleyen faktörler.

Grafik : 11. Dağ ve orman köylerinde yaylacılıkla ilgili zaman çizelgesi.

Bibliyografik kaynaklar

- (1) ALAGÖZ, CEMAL ÂRİF: **Anadolu'da yaylacılık**, Ankara, 1936,40 s. "CHP Konferanslar Serisi I: 25"
- (2) ALAGÖZ, CEMAL ÂRİF: "Yayla tabiri hakkında rapor". **Birinci Coğrafya Kongresi: Raporlar, müzakereler, kararlar**, 1941, 150-157.
- (3) ANIL, BURHAN: "Güneybatı Anadolu'da yaylacılık". **Sosyoloji Dünyası**, 1 (3), 1953, 28-33.
- (4) (ATABEYLİ), NACİ KUM: "Teke Antalya Yürükleri hakkında notlar". **Türk Tarih ve Arkeoloji ve Etnografya Dergisi**, (4), 1940, 213-222.
- (5) BATES, DANIEL G.: "Güney Doğu Anadolu'da göçebe yürük yerleşmeleri üzerine bir çalışma". **Türkiye: Coğrafî ve sosyal araştırmalar**, 1971, 245-292.

- (6) DENKER, BEDRİYE: "Güneydoğu Toroslarda göçebelik". **Türk Coğrafya Dergisi** No: 20, İstanbul 1960, 136-142.
- (7) DÖNMEZ, YUSUF: "Karasu batısında bir yörük yerleşmesi". **İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Dergisi**, 7(14), 1964, 181-199. Ayrıca bak.: "A Yörük (Nomadic) Settlement West of Karasu". **Review**, (910), 164, 161-179.
- (8) EMİROĞLU, MECDİ: **Bolu'da yaylalar ve yaylacılık**. Ankara, 1967. 238 s. "Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi yayınları: 2272"
- (9) EBERHARD, WOLFRAM: "Nomads and farmers in southeastern Turkey" **Orients**, 6(1), 1953, 32-49.
- (10) EMİROĞLU, MECDİ: "Bolu'da geçici bir yerleşme tipi Güzle". **Ankara Üniversitesi Coğrafya Araştırmaları Dergisi**, (8), 1977, 97-120.
- (11) GÖNEY, SÜHA: "The nomads and the Reasons of their Sedanterisation in West-Anatolian, especially in Büyük Menderes Region of Turkey". **Review**, (16) 1978, 87-98.
- (12) GRÖTZBACH, ERWIN: "Yayla-Erholungsverkehr im östlichen Pontischen Gebirge (Nordost-Turkei). **Mitteilungen der Geographischen Gesellschaft in München** Band (67), 1982, 91-124.
- (13) HÜTTEROTH, WOLF-DIETER: **Bergnomaden und yaylabauern im mittleren kurdischen Taurus**. Marburg, 1959, 190 s. "Marburger Geogr. Schriften: 11"
- (14) JOHANSEN, LILLA : "Güneydoğu Anadolu'nun göçmen çadırları" (Çev.: Ayhan Ataman) **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, 24, (1-2) 1969, 43-49.
- (15) KADEMOĞLU, OSMAN: "Yörüklerde üç airekli karaçadır". **I. Uluslararası Türk Folklor Semineri (Ankara, 8-14 Ekim 1973)**, 1974, 296-300. "Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Milli Folklor Enstitüsü, Milli Folklor Dairesi yayınları: 9".
- (16) PLANHOL, XAVIER de: **De la Plaine Pamphylienne aux Lacs Pisidiens, nomadisme et vie paysanne**. Paris, 1958. 495+XIC s.
- (17) ROUX, JEAN-PAUL - ÖZBAYRI, K.: **Les traditions des nomades de la Turquie meridionale**, Paris, 1970. XIV+408 s.
- (18) SEVGL, CEZMİ: **Etude de géographie économique et peuplement en Cilicie: La région de Kozan et de ses environs**. (Yayınlanmamış doktora tezi) Paris, 1976. 190+16 s.
- (19) SÖZER, AHMET NECDET: **Erzurum ovasının beşeri ve iktisadi coğrafyası**. Erzurum, 1970. X+135 s. "Atatürk Üniversitesi İşletme Fakültesi yayınları: 9".
- (20) SÖZER, AHMET NECDET: **Diyarbakır havzası**, Ankara, 1969, VIII+171s. "Diyarbakır Tanıtma ve Turizm Derneği yayınları: 19".
- (21) SÖZER, AHMET NECDET: **Kuzeydoğuda Anadolu'da yaylacılık**. Ankara, 1972. VIII+68 s.

- (22) TUNÇDİLEK, NECDET: "Türkiye'de yaylalar ve yaylacılık". **İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi**, 7(14), 1964.
- (23) TUNÇDİLEK, NECDET: "Yayla-settlements and related activities in Turkey". **Review**, (9-10), 1964, 58-71.
- (24) TUNÇDİLEK, NECDET: **Türkiye İskân Coğrafyası (Kır İskânı)**. İstanbul 1967. VII+163 s. ("İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü yayınları: 43").
- (25) TUNÇDİLEK, NECDET: "Kır yerleşmeleri, köy-altı şekilleri". **Türkiye: Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar**, 1971, 17-54.
- (26) TUNÇDİLEK, NECDET: "Türkiye'de kır yerleşmesinin gelişimi ve evrimi". **İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Dergisi**, (23), 1980, 1-25.
- (27) (YALGIN) YALMAN, ALİ RIZA: "Türkmen oymaklarında çadır". **İçel**, (2), 1938, 6-7.

Résumé

L'estivage dans la région de nord-est de la ville d'Adana : Kozan Feke, Saimbeyli, Kadirli, Ceyhan ve Osmaniye.

Le phénomène "Yayla" constitue un élément dominant dans la géographie et même dans la vie économique tout entière de la Turquie.

En premier lieu, il faut souligner que l'estivage en tant que l'activité humaine se situe dans un contexte à la fois géographique, économique et social.

En seconde lieu, il faut remarquer que l'estivage joue un rôle essentiel dans le changement des structures socio-économique de la région où il est pratiqué. Il s'agit là surtout d'un rôle qui consiste à intégrer les différentes parties de la région dans un même processus social.

Notre région étudiée présente des particularités extrêmement variables sur tous les plans. D'abord géographiquement, dans un aire assez restreinte, on observe plusieurs climats. Dans une périphérie de 200-300 km. à partir de cote, il ya des endroits où la chaleur peut s'élever jusqu'à 35°C tandis que sur les montagnes situées nos loins de la plaine l'air est d'une fraîcheur tout à fait convenable pour l'estivage. L'estivage pour les nomades et pour les montagnards, il s'agit d'une activité économique dont ils ne peuvent se passer, alors que pour les villageois de la plaine et les habitants des villes, c'est un déplacement que l'on fait en raison des loisirs.

En dernière analyse, l'estivage constitue, qu'il s'agisse du cas du nomade ou celui du vacancier, une des pièces principales des rouages de la région. Il accélère le processus d'intégration des structures de la vie économique et sociale.